

Alsónémedi Hírmondó

Alsónémedi Önkormányzatának tájékoztatója

XX. évfolyam

ünnepi szám

2010. október

Hungária lángokban

Pongrátz Gergely szabadságharcos áldott emlékének

„A magyarnak van egy jellemző életformája, az hogy meg tud halni. Élni nem mindig tud, halni mindig szépen hal. Ezért olyan megrázó a Szózatban a jobb kor és a nagyszerű halál dilemmája. A magyar passzivitás itt megint hősvivé válik, csodálatos erkölcsi tartalmat nyer, s az ilyen halál, mint valami misztikus kenyér, nemzedékek életét táplálja...

A magyar ezer szép halállal váltotta meg jogcímét az egyetlen csúnya életre.”

(Ravasz László)

A magyar forradalom krónikás lapjaiból.

Az utcai harcok 1956 októberé

A szovjet csapatok Budapesten való megjelenése az alig pár órás diadalmas forradalomnak új lendületet adott. Új irányt, indokot és tartalmat szabott. Ez volt az a történelmi pillanat, amely az előző napi eseménysort, tömegmozgalmat és az abból kifejlődött forradalmat magyar szabadságharcra tette. Eddig az események csak a magyar belügy részei voltak. A vörös csillagos muszka páncélosok megjelenése azonban egy idegen nagyhatalomnak a magyar mindennapokba való durva, ázsiai, barbár beavatkozását jelentette, a forradalmi magyar nép valamint az internacionalista „barcelonai hóhér”, Gerő Ernő és nemzetgyilkos bandája közötti küzdelemben.

A szovjet T 34-es tankok meglehetősen céltalanul dübörögve kószáltak a székesfőváros utcáin, mert nem ismerték ki magukat és azt sem tudták pontosan közülnük sokan, hogy hol is vannak (voltak akik azt hitték, a Szeuznél tanyáznak), azt sem tudták pontosan, mi a teendőjük.

Tisztjeik úgy gondolták, hogy a második világháborús tankjaik megjelenésével sikerül agyonrémiszteni, megfélemlíteni a felkelőket.

A magyar szabadságharc legendás hőse, Pongrátz Gergely e napra így emlékezik:

„24-én reggel a Fehérvári útról egy motorkerékpáros jött a Móricz Zsigmond körtérre, és hozta a hírt, hogy jönnek az orosz tankok. Elhatározták, hogy megállítják őket. A Fehérvári útnak mindjárt az elején, nem messze a Körtértől, van a postának a garázsa, ahol adtak volna benzint, de nem volt hordójuk. Néhány házzal lejjebb azonban egy építkezési vállalat raktárából kaptak hordót is. A hozzájuk csatlakozó srácok segítségével öt hordót gurítottak vissza a posta-garázsa, és megtöltötték benzinnel. Kigurították őket a Fehérvári útra és vártak. A mikor meghallották a hernyótalpak zörgését, kicsavarták a hordók középső dugóját, és a 70-80 méteres szakaszon, az úton keresztbe gurították a hordókat, hogy a benzin kifolyjon belőlük. Az üres hordókat otthagyták az úttesten. A tankok már nagyon közel voltak. Bandi (Pongrátz Gergely testvére; szerk.) a benzines útszakaszra a Körtérhez közel eső sarkán egy fal mögé húzódva várt. Amikor az első tank rászaladt a benzines útszakaszra, meggyújtotta a zacskót és

Követeljük az ÁVH

felelősségrevonását!

Legyetek óvatosak az

átöltözött ÁVOSOKKAL

szemben!

Kerületi dolgozók!

SZOVJET harcokcsik

árnyékában nem

dolgozunk! SZTRÁJK!

MEGHÍVÓ

Emlékezzünk együtt az 1956-os forradalom és szabadságharc dicső napjaira
október 23-án,
szombaton este 18 órakor
a Művelődési Ház (Opál ház) nagytermében.

A megemlékezés után mécsesekkel vonulunk a Polgármesteri Hivatal falán lévő emléktáblához, és koszorúzással tisztelgünk a hősök emléke előtt.

bedobta a benzinbe. Egy pillanat alatt pokollá vált ez az útszakasz. A tankok megálltak, és az oroszok kiugrálva próbáltak menekülni. Az üres benzineshordók felrobbantak, ami olyan kavargást okozott az oroszok között, hogy a tűzben azt sem tudták, merre szaladjanak. Nem tudtak messze szaladni, mert ruhájuk hamar tüzet fogott. Néhányan ott maradtak, elégtek.” De nemcsak a fiatalok harcoltak, mint arról Pongráz Gergely visszaemlékezése is tanúskodik:

„Már elmúlhatott dél, amikor hernyótalpas zörejt hallottunk közeledni a Boráros tér felől. Mindenki eltűnt az utcáról, fedezéket keresve. Két tank jött és egy páncélautó.

A tankokat hagyták elmenni, de a páncélautóra minden oldalról tüzet nyitottak. Kilőtték gumikerekeit, úgy látszik a vezetőjét is találat érte, mert pontosan az Üllői út és a Körút kereszteződésében megállt. Valaki benzines üveget dobott rá, ami a felső peremét érte úgy, hogy a benzin egy része a páncélautó belsejébe esett, a másik része kívül, az oldalán folyt szét. A benne lévő oroszok nem merték felemelni fejüket, mert aki azt tette, a rázúduló golyózáportól holtan esett vissza a többiek közé. Egyszerre halálos csend lett a környéken. Minden fegyver elhallgatott. A sarkon lévő hirdetőoszlop mögül egy öreg bácsi tipegett elő, nagykabátja majdnem a bokájáig ért, és spárgával volt megkötve a derekán. Lassú léptekkel odament a páncélautóhoz, két kezét előre tartva, egyik kezében gyufás-skatulyát, a másikban 5-6 szál gyufát szorongatva. Amikor elérte a páncélautót, meggyújtotta a benzint, ami azonnal lángra lobbant. Ő pedig megfordult, és mint aki jól végezte dolgát, ugyanolyan lassú, tipegő léptekkel visszament a hirdetőoszlop mögé. A tömeg ordított: „Ég a páncélautó! Éljen a szabadság! Ruszvik haza!”

Ez után a sikeres akció után alakult meg az a legendás csoport, amely Pongráz Gergely vezetésével, irányításával a Corvin-közben játszott felülmúlhatatlanul hősi szerepet a forradalom idején.

A történetírás „véres csütörtök” néven tartja számon a budapesti 1956. október 25-ét. Véres csütörtök, mert az ÁVH - amelynek tagjait a győztes felkelők egy nappal korábban még bántatlanul hagyták elvonulni, egész éjszakán tartó harc után, a Rádió épületéből - a Parlament előtt belelőtt a fegyvertelen tömegbe. Ez volt az 1956-os forradalom legkegyetlenebb vérengzése. Az ÁVH a Kossuth Lajos téri vérfürdő után defenzívába vonult. Vezetői és maga a karhatalom is az események hatására elvesztették a politikai talajt lábuk alól, demoralizálódtak. Laktanyáikba visszahúzódva, magukat elbarikádozva, igyekeztek a forradalmárok elől kitérni. Részben sikerrel. Amit viszont nem lehet elmondani azokról az ÁVH-s tisztekről és nyomozókról, akik szolgálatilag egymagukban tünnek fel az utcákon. Ezeket azonnal körülvette a felingerelt, bosszúért kiáltó tömeg. Elvették fegyvereiket, tettel bántalmaz-

ták őket, és ha nem léptek közbe időben a fegyveres felkelők, hogy védő őrizetbe vegyék őket, sor került a lincselésekre is. A történelmi igazság kedvéért azonban hadd jegyezzük meg, hogy a forradalom egész időszak alatt országos viszonylatban nem több mint 28 személy esett utcai ítélkezések áldozatául. Kevés olyan forradalmat ismer a történelem, amelyben a népellenes, gyűlölt, embertelen erőszak-szervezet ilyen csekély veszteséggel megúszta.

1792 forró párizsi augusztusában a Tuillériák kertjében a király védelmére felállított 240 svájci gárdistát a kapitulációjuk után (!) vasvillákkal és dorongokkal a szó szoros értelmében agyonverték. (Csak zárójelben kérdezem: Nevezte ezek után valaki is „fasiszta csöcseléknek” Párizs felkelt népét?)

A Pártbizottság székházának eleste után a felháborodástól elvakult tömeg (megtalálták a Pártszékház udvarán lévő virágágyásban elföldelve a korábban elfogott, behurcolt és tarkólóvással kivégzett ifjú forradalmárokat) lincseléssel vett elégtelt harcostársaik életéért.

Kállai Éva „elvtársnő” a Köztársaság téri pártház ablakából kiugorva szörnyethalt, biztosan minden oka megvolt rá.

Nagy Imre miniszterelnök és Kádár János párt első titkár nyugalomra intő beszédét a Kossuth és Petőfi Rádió 1956. október 25-én délután megismételte. Ezek a beszédek nem voltak alkalmasok arra, hogy megnyugtassák az ország lakosságát, és arra készítsék az ellenálló csoportok tagjait, hogy letegyék a fegyvert. Ellenkezőleg. Pongráz Gergely a Corvin-köz későbbi parancsnoka arról számol be, hogy a környező házakat szabályos védelmi központtá építették át. Kidolgozták a Molotov-koktélnak nevezett benzines üvegekkel folyó, tankok elleni harc stratégiáját is.

...a folytatás közismert.

Beigazolódott Pongráz Gergelyék balsejtelme, hogy a harcnak még közel sincs vége.

A véres októberi napokat követték a ködös halálszagú, félelemtől bénult novemberi éjszakák. Menekülés, megtorlás, rémisztő hírek és a szakadatlan ellenállás.

Úgy, és ott, ahol csak lehetett. Röplapokkal teletűzdelt Budapest. Elhaló életjelek a Szabad Európa rádió hullámain.

Az elhúzódó küzdelem népünk árulói ellen nem ért véget a Kisfogház bitófáin. Ma is tart. Gondoljunk csak azokra a megdöbbentő pillanatokra, mikor egy ország nézte a televízión keresztül, a 90-es évek végén, hogy Pongráz Gergelyt, a legnagyobb élő szabadságharcost, bilincsbe verve tuszkolták az akkor regnáló Kuncze-féle rendőrök.

Vagy idézzük magunk elé 2006 októberének véres eseményeit.

Amíg minden nemzetgyalázó, hazáját kiárusító hazaáruló el nem nyerte méltó büntetését, amíg meg nem tisztul tőlük a magyar közélet, addig nincs megállás, addig minden nap 56.

**Bálint István János
Faluház, Alsónémedi, 2010. október**

**Pongráz Gergely
szabadságharcos**

Így élték meg 1956-ot. Miként hatott a forradalom egy család sorsára?

részletek egy középiskolai pályamunkából

„Semmilyen áldozat nem elég nagy a szabadságért vívott harc során.”
(Nelson Mandela)

Fejes Katalin Veres Pálné Gimnázium

Ez a család egy kis faluban, Alsónémedin élt. A falu 15 kilométerre helyezkedik el a fővárostól. A kislélekszámú (kb. 4500 fő) település lakói főként mezőgazdasággal és állattenyésztéssel foglalkoztak és foglalkoznak a ma napig is. Ám a főváros közelsége miatt, aki megtehetette, az a jobb munkalehetőség reményében Budapestre járt dolgozni. A falvakban a városi események után néhány napos késéssel kezdődött a forradalom, amit a helyi hatalom megszűnése jelzett. Alsónémedi elég közel volt Budapesthez és többször a falun keresztül vezetett az orosz tankok útja, rengeteg rongálást, fosztogatást és rettegést hagyva maguk után. Fegyveres konfliktusra szerencsére nem került sor a faluban, így a helyzet kedvezőbb a fővároshoz viszonyítva. Visszatérve az előzőekben említett családhoz, megemlítem, hogy egy jómódú családról van szó, 30 holdnyi földjük bérbébe volt adva, mert a családfő halála után az özvegyasszony egyedül nem tudta művelni a földet, valamint volt egy szódagyáruk is, amit a későbbiekben államosítottak. ... Az asszony egy budapesti bölcsődében, huszonnégy éves fia, István pedig a Marhavágóhídon dolgozott. Amikor meghallották, hogy Budapesten egészen a fegyveres szabadságharcig súlyosbodtak az események, eleinte az egész falu - a második világháború vége után 11 évvel - újabb világháború kitű-

egymás között cserélgettek. Ilyen légkörben kellett élniük és túrníuk az embereknek, mert mást nem tehettek.

István sokat hezitált azon, hogy ő is disszidáljon, mint ahogy sok vele egykorú fiatal, akik vagy valamilyen szinten részt vettek a forradalomban, és féltek, hogy börtönbe kerülnek, vagy a jobb élet reményében Nyugatra szöktek. István barátai az Alsónémedi pártház faláról levettek két vörös csillagot, és ezért kényszerültek elhagyni az országot. Legtöbbször Ausztrián át próbáltak menekülni, és a szerencsésebbeknek ez sikerült is, de sokakat észrevettek a határon álló őrcsapatok, és rájuk nem várt kegyelem. István végül úgy döntött, hogy nem disszidál, hiszen nem akarta édesanyját ilyen körülmények között egyedül hagyni, valamint a forradalom kitörése után egy héttel kötött házassága is marasztalta. Szörnyű lehetett, hogy 1956-ban, hat elemi iskolai végzettséggel és mindenféle nyelvtudás nélkül a politikai események miatt menekülve, rengeteg ember kényszerül arra, hogy beilleszkedjen, és megéljen egy idegen társadalomban, ismeretlen kultúrában, vagyis egy külföldi országban. Az 1956-os állapothoz képest manapság a fiatalok minden akadály nélkül képesek tanulni, dolgozni vagy új életet kezdeni más országokban és sokan teszik ezt, talán túl sokan. De akkoriban ehhez a kérdéshez egészen máshogy viszonyultak az emberek. Fontosabb volt számukra a hazaszeretet és nehezen tudták elképzelni, hogy más országokra tekintsenek otthonukként.

A sok szenvedés, nélkülözés és rossz hír ellenére sokakban a vallás tartotta a lelket. Főleg kis közösségekben délutánonként összeültek imádkozni.

Miután a fővárosi események egyre jobban eldurvultak, sokan megpróbálták barátoknál, rokonoknál tölteni néhány napot a biztonságosabbnak mondható falvakban. István, felesége és édesanyja egy hosszú parasztházban éltek, így ők is be tudtak fogadni egy családot, akik a fővárosból menekültek hozzájuk, mert a Néphadsereg útján laktak, ami nagyon közel volt a forradalom eseményeihez. Érdekes barátság ez, mivel István családja kulákként, kirekesztve élte meg a forradalmat ellentétben a befogadott családdal, akik a forradalom előtti hatalom fenntartásában játszottak aktív szerepet. Éppen ezért kellett menekülniük a lázadó forradalmároknak elől. Az emberség felülmúlta a politikai ellentéteket, mert a kockázatok ellenére, az emberiséget többre becsülve befogadták a családot. A baráti kapcsolat a mai napig is megmaradt és mára több generációs családi összejövetelek alkalmával idézik a múltat és élük a jelent. Ebből az áldozatból is látszik, hogy a falusi Magyarország tehát végig szolidaritást vállalt a városok lakóival és segítette őket családok befogadásával, betegek ápolásával, vagy pedig élelmiszer segélyek küldésével.

Ez idő alatt Budapesten november elsején megindult a magyarországi szovjet csapatok megerősítése és a második intervencióra november negyedikén sor is került. A budapesti fegyveres erők csupán néhány napig tudtak ellenállni a túlerővel, így november tizenkettedikére a szovjeteknek sikerült felszámolni az ellenállókat.

Úgy gondolom, hogy István jól tette, amikor úgy döntött, hogy nem hagyja el Magyarországot, mert sikerült talpra állnia, családot alapított és mára már 53 éve él boldog házasságban, büszke gyermekeire és unokáira egyaránt. Nem hagyta el az országot, vagyis nem adta fel, megküzdött azért, hogy visszaszerezze egzisztenciáját a sok megpróbáltatás ellenére is. A téma feldolgozása során többször is felmerült bennem az a kérdés, hogy vajon mi lesz ha kihal az a generáció aki átélte az 1956-os eseményeket. Azt veszem észre, hogy a mai fiatal korosztályt nem foglalkoztatják túlságosan az '56-ban történtek. Ezért is fontos, hogy amíg vannak hozzátartozóink, rokonaink, ismerőseink, -akik aktív résztvevők voltak- éljünk a lehetőségeinkkel és ismerjünk meg minél több személyes élményt, történetet, melyekben bízhatunk, tudjuk, hogy a szavaknak súlya van és komoly érzelmek állnak mögöttük. Erre én is az interjú készítése alatt jöttem rá. Előtte nem is gondoltam volna, hogy egy 78 éves idős emberben még olyan elevenen élnek az 54 évvel ezelőtti történetek, hogy egy-egy kérdés feltevése után könnybe lábadt szemekkel kapok választ. Ha már nem lesz kitől megkérdezni, akkor „csak” a könyvekből szerezhetünk információkat, de azok korántsem olyan személyesek.

résétől rettegett. A fővárosban történeteket főként rádió kereszttől tudták követni, de sokan személyesen is részt vettek benne. A közlekedés Budapest és Alsónémedi között megszűnt a forradalom ideje alatt, ezért sokan elvesztették munkahelyüket, üzemek, gyárak álltak le. Egy októberi napon, amikor a fiú, István már két hete nem látta édesanyját, - aki nem mert, és nem is tudott hazajönni a forradalom miatt, - biciklivel ment el anyjáért, hogy lássa él-e még, és biztonságban van-e. A férfiak elkezdtek bujkálni a faluban, mert attól tartottak, hogy összegyűjtik őket a szovjetek és erőszakkal elhurcolják, hogy ne tudjanak segíteni a forradalmároknak. Az üzletek, boltok egytől-egyig kiürültek, a kétségbeesett emberek mindent felvásároltak, ezért egy idő után szinte alig lehetett élelemhez jutni, a falusiak

Szabó Lőrinc: Meglepetések

I.

Gyanútlan vers október 15-én
Szájon csókol a pillanat,
másik kést üt a szívedig,
a harmadik halk telehold,
szív rózsája a negyedik,
van tömör-édes, mint a méz,
van lángvető csipkebokor,
van, mely egy elnémult világ,
van, mely kurjongat, mint a bor,

van, melyet észre sem veszünk,
hallhatatlan, sóvár zene,
van mindenütt jelen való,
van szétvivő mindenfele,
ez tűz, mely Földet nyal körül,
az egy katicát tapos el,
van gyermekkorba kérdező,
van, mely Afrikából felel,

van, melyben villájával az
ördög felszúr a föld alól,
van atomgáz, bombahalál —
s van legvégső csömör, mely oly
bambán, szelíden néz, olyan
ökklendtetőn és kedvesen,
mint kifliből a svábbogár,
mint kolbászból a birkaszem.

II.

Egy hét múlva
Rá egy hét: pár óra alatt
felnyüzsgött az országnyi Boly:
a dermedt Dávid talpra állt
s ledől a Góliát-szobor.
Sipkákra bimbó nyílt! magyar!
Parittyá benzint röpített.
„Hacaca!” — szólt a rádió.
Éheztek a becsületet.

Szabadság, itt hordozta hős
zászlaidat az ifjúság!
S a sírt, melyből nép lép ki, már
ámulva nézte a világ.
Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Csók, szívre, minden pillanat!
És nem volt többé szégyen az,
hogy a magyar nép fia vagy.

Tíz nap szabadság? Tizenegy!
Terv forrt; gyúlt, égett minden
agy.
Lombikban feszült a jövőnk.
S temették a halottakat.
Ablakunk mind fény, gyertyaláng!
Aztán már settengő gyanúk.
Még egy éj. S Budapest köré
vashernyók gyűrűje szorult.

III.

December közepe
Aztán jajdult a hajnal és
reggelre ránk virradt az est.
A Tízezertalpú tiport
s tótágast táncolt a Groteszk:
Ambrus WC-ről, vizavi
akna jött és ágyúgolyó, —
ágy mellől szekrény s fal kiment!
„Gimbelem”, szólt a rádió.

És Valami tanácskozott
és aztán Ugyanaz, megint,
és züllött, körben, minden a
Föld züllött szokása szerint;
s a talpak jártak. Nem tudom,
már nem tudom, hogy volt s mi
lett
Már nem tudom. De teltek a
napok s az évhosszú hetek:
hallottuk, Ausztriába hogy
húzták a deportált Dunát
s gyárakban ma is puskatűz
ajánlotta a hacacát...
De csak szájon csókol a perc
s jó remény némítja a jajt:
Nem! Rabok tovább nem leszünk!
És: Isten áldd meg a magyart!

